

Kaip įrodyti, kad esi geras lietuvis...

Dalia STAPONKUTĖ

Pokalbis su Pasaulio Lietuvių Bendruomenės pirmininke Dalia Henke.

Gerbiama pirmininke, pirmiausia kviečiu pasikalbėti apie gyvenimo aktualijas. Apie tai, apie ką šiandien kalba visi. Pažvelgti giliau ir aštriau (šiuo tikslu, nenustebkite, truputį dramatinės situacija). Šiandien neįmanoma nekalbėti apie pandemiją ir apie tai, kaip ji pakeitė mūsų gyvenimą. Neįmanoma nekelti aštrių klausimų, nekritikuoti tikrovės, nesitelkti kartu ir neveikti išvien - tikrai ne einant „prieš kitą“, o tam, kad išsaugotume pusiausvyrą visuomenėje.

Per paskutinius pusantrų metų pasaulis smarkiai poliarizavosi, tarsi pamojus burtininkės lazdele, atskiriančia dieną nuo nakties, globalumą nuo lokalumo, juoda nuo balta: daug to, kas buvo kurta dešimtmečiais, griuvo per kelis pandemijos mėnesius arba pateko į klampią inerciją. Tai mus, žmoniją, nustebino, nors daug ką ir „nurašėme“ pandemijos pasekmėms. Vis dėl to, tai ne tik pasekmės ir pavojai, bet ir mūsų pačių veiksmai, keista sąstingio būseną, tarsi šito būtime laukę. Tempas, kuriuo gyvenome iki pandemijos, kaip paaikškėjo, buvo nežmoniškas, gal netgi „nužmoginantis“, todėl slapta džiaugėmės „sulėtėję“. Juk nebespėdavome nieko, nebent atsakinėti į elektroninius laiškus ir šokinėti iš lėktuvo į lėktuvą. Pamenu, mano šešiametis giminaitis, paklaustas svečio, kuo dirba jo tėtis, atsakė: „Atsakinėja į el. laiškus.“ (Tėtis yra didelės firmos vadovas.) Pandemija, regis, buvo nuolatinio „pajungto“ sėdėjimo arba beprotiško „skraidymo“ pasekmė, ir daug kas tikėjosi, jog

ilgainiui viskas išeis į gera žmonijai, t. y. žmonės per pandemiją kai ko išmoks ir taps išmintingesni. Tačiau kol kas... Trumpam „atsigavę“, darome tai, ką darę, arba dar blogiau. Tik anksčiau turėjome daugiau manevrų laisvės, o dabar esame suvaržyti aplinkybių. Dešimteriopai daugiau laiko praleidžiame prie kompiuterio, dešimteriopai labiau teršiame aplinką, dar labiau susvetimėjome, neberandame laiko arba nebegalime pabūti net su artimaisiais, renkames žalingą, sėdimąjį, gyvenimo būdą, valgome blogesnę maistą, nes jį dažnai užsakome iš pakeleš įstaigų, ir tikiname save ir kitus, kad tai darome „dėl saugumo“.

Žodžiu, gyvename prieštaravimų epochoje, kurios nebeįstengiame užverti. Tokioms visuomenės ląstelėms kaip tautinės bendruomenės, kurias kartu suvedė ne tiek įdomybės ar bendri interesai, kiek pagalba vienas kitam ir tradicinės vertybės, apskritai nebus lengva išlikti. Dėl pandemijos padarinių tautiniai jausmai ir vertybės jau atrodo nepopuliarūs ir nesavalaikiai globaliu mastu. Mus „uždarė“, bet mes irgi „užsidarėme“. Daug bendruomenių dėl įvairių priežasčių neteko savo narių, o lituanistinės mokyklėlės - mokinių. Daug kas iš lietuvių bendruomenių narių užsienyje savęs klausinėja, ar tai nėra „bendruomenių pabaiga“? Juk dabar madinga pranašišškai skelbti visokias pabaigas... Jei dar ne pabaiga, tai karantinai tikrai pakeitė bendruomenių dvasią. Pokyčiai akivaizdūs. Aš ir pati buvau iš tokių vietinės (Kipro) bendruomenės narių, kurie, nelikus gyvų susitikimų, atsitraukė į nuošalę, nes bendruomenė „čatuose“, o ypač „čatų žodynuose“ man neatrodė gebanti telkti ir girdėti vienas kitą taip, kaip norėtume būti išgirsti. Tiksliau, nenorėjau skatinti virtualios bendruomenės. Kitiems, atvirkščiai, virtualus gyvenimas pritiko, atsirado nauja ženklų kalba ir, galvoju, gal bendruomenės dvasia (ypač jaunesnės kartos) iš tikro nėra nepakito? Bet kuriuo atveju, labiau nei bet kada išsiskyrė kartos: jaunesnioji karta pandemiją sukrėtimą pakėlė lengviau; senesniosios dalis, dėl objektyvių aplinkybių, buvo visai atkirsta nuo aktyvaus gyvenimo. O kaip jums, Pasaulio Lietuvių Bendruomenės (PLB) pirmininkei, atrodo, žvelgiant plačiau ir retrospektyviau? Gal jums geriau matyti visų bendruomenių paveikslas? Kaip per pandemiją pakito bendruomenių dvasia?

Iš tikrųjų, per paskutinius jau beveik dvejus metus pandemija smarkiai pakoregavo - geriau sakyti „pakeitė“ - ir bendruomenių dvasią, ir struktūrą, ir

bendravimo vieno su kitu būdą, stilių. Norėčiau išskirti tris pagrindinius su pandemija ir su lietuvių bendruomenių gyvenimu susijusius procesus. Tai yra: kaip aš viską išgyvenau kaip pirmininkė ir ką galiu numatyti. Kas mūsų, bendruomenių, laukia, ką galime planuoti ir kaip jaučiamės?

Pirma, būtinai turi išlikti mūsų socialinis buvimas kartu, kuriuo mes gyvename jau beveik septyniasdešimt metų nuo Lietuvių Chartos paskelbimo. Tai – mūsų socialinis tinklas, dalijimasis lietuviybės patirtimi ir vizijomis, gyvas bendravimas ir susitikimai. Lietuvių bendruomenės tuo iki šiol ir gyveno. Pandemija visa tai kuriam laikui „uždarė“. Įsivaizduokite: staiga užsidarė lituanistinės mokyklos, neliko susitikimų, šokių kolektyvai neberepetavo, chorai nebedainavo – o juk ši veikla yra bendruomenių esmė. Kita vertus, naudodamiesi technologijomis, mes dabar galime susirinkti „prie šeimos stalo“ virtualiai iš visų pasaulio kampelių. Tiesiog privalėjome naudotis technologijomis, „zoom“ ir kitomis programomis, diskutuoti, bendrauti, tartis, matydami vienas kitą ne gyvai, o virtualiai. Tai didžiulė naujovė. Iki pandemijos nebuvo įmanoma net PLB valdybos narių surinkti į pokalbį, o pandemija šito išmokė kaip savaime suprantamo dalyko: renkamės, balsuojame, vedame būtinus susirinkimus. Virtualiai vyko net mūsų Jaunimo sąjungos kongresas. Tai įvertinome kaip privalumą, bent jau Valdybos veikloje, nes ne visi žmonės (ir anksčiau) galėjo atvykti į Lietuvą, į konferencijas, o dabar štai dirbame virtualiai, vyksta net lituanistinių mokyklų ir lietuvių bendruomenių forumai, prie kurių „prisijungia“ visas pasaulis.

Antra, pandemija parodė, kokios svarbios yra mūsų grandys konkrečiose vietose, ypač kai tvyro nežinomybė: bendruomenių nariai pandemijos pradžioje padėjo vieni kitiems; buvo aptarnaujami senjorai (Vokietijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Amerikoje tai tikrai vyko). Bendruomenės parodė, kokie mes galime būti vieningi, ištikus nelaimi, padėdami vieni kitiems grįžti į Lietuvą, jei kas buvo „užstrigęs“ svetur. Vietose veikiančios bendruomenės ir ten gyvenantys lietuviai teikė pagalbą savo keliaujantiems tautiečiams. Tai tik liudija, kad esame be galo reikalingi vieni kitiems, ypač stichinių nelaimių atveju.

Trečia, virtualioje erdvėje atsiveria naujų galimybių. Vėl atsidarė lituanistinės mokyklos ir moko virtualiai, atsivėrė naujos galimybės tėvams, negalintiems savo vaikų vežti per šimtus kilometrų, susikūrė vien tik virtualiai dirbančių lituanistinių mokyklų – tai irgi nauja galimybė tėvams išmokyti vaikus lietuvių kalbos, mūsų tradicijų. Nuotoliniu būdu vyksta net sporto užsiėmimai, ir net mišios (sielovada nuotoliniu būdu iš viso buvo neįsivaizduojama iki pandemijos).

Viena vertus, technologijos suteikė naujų galimybių, o kita vertus, gyvas bendravimas ir noras susitikti yra bendruomenės esmė. Manau, vien nuotoliniu būdu vykstantis bendruomenių gyvenimas tikrai nebūtų visavertis, ypač būtų sunku puoselėti tradicijas. Dabar, Europai gerokai atvėrus sienas po karantinų, visi skubame į „gyvus“ renginius, niekas nebenori uždaro gyvenimo, tačiau ateityje, greičiausiai, renginiai vyks „hibridiniu“ būdu. Manau, kad visi bendruomenių renginiai nuo šiol bus dubliuojami, t. y. vyks gyvai ir virtualiai, kad suteiktume galimybę negalintiems dalyvauti.

Tikrovė tokia, jog organizuodami kiekvieną renginį žinosime, kad jis bus įrašomas, kad stovės kameros, mikrofonai, monitoriai, iš kurių sveikinsis viso pasaulio lietuviai. Tokios mūsų perspektyvos ir buvo, tačiau pandemija šį procesą neįtikėtinais pagreitino. Dabar kai kurie bendruomenių nariai jau net nebenori susitikti gyvai. Kol kas žmonės gan sunkiai renkasi į susibūrimus. Labai nukentėjo knygų pristatymai, nebesusirenka žmonės. Kai kurie vis dar bijo būti su kitais žmonėmis uždaroje patalpose ir t. t. Tik galiu pasigirti (kalbėdama iš Hamburgo), kad Hamburgo kolektyvas „Gintaras“ jau pradėjo repeticijas gyvai ir ruošiasi koncertui. Filadelfijoje kitąmet liepos mėnesį mūsų laukia Šiaurės Amerikos šokių šventė, o 2024 metais – šventė laukia Lietuvoje, tad pradėdame ruoštis.

Dar vienas svarbus aspektas – finansinė pusė. Užsidarė daugybė smulkaus verslo įmonių. Daugybė lietuvių šeimų visose šalyse pateko į sunkių problemų ruožą – reikia surasti save ir savo pajamų iš naujo. Skurdesnė padėtis vers žmones ne tik nebeskirti laiko bendruomenėms, bet ir suktis tik savo kukloje, siauroje aplinkoje, kad išgyventų. Kol kas būsime siūbuojami tokio „bangavimo“, kol viskas sugrįš į savo vėžes arba kol įsigalės vadinamoji „nauja normalybė“.

Paminėsiu ir fenomeną – Tolimuosiuose Rytuose ir Pietų Amerikoje per pandemiją susikūrė kelios naujos bendruomenės. Dabar iš viso jų jau 54! Tos naujosios, kurių net aštuonios, susibūrė būtent nuotoliniu būdu. Tai – Pietų Korėjos, Malaizijos, Vietnamo, Taivano, Singapūro, Ekvadoro, Čilės ir Peru lietuvių bendruomenės.

2021 m. rugpjūčio mėnesį Hamburge vykusioje konferencijoje „Vokietijos – Lietuvos diplomatiniams santykiams 30 metų.“

Įdomu, ar jose dominuoja moterys?

Taip, žinoma, moterys. Tai per pandemiją arba neseniai atvykusios ir minėtuose regionuose įsikūrusios lietuvės. Visų mūsų bendruomenių bruožas – moterų skaičius gerokai pranoksta vyrų. Moterys tiesiog bendruomeniškesnės. Ne dėl to, kad vyrų nebūtų. Mes turime plėtros komisiją, kuriai vadovauja Sigita Šimkuvienė – viską registruojame, darome ir telkėmės tik nuotoliniu būdu. Vadinčiau tai fenomenu. Naujove.

Gal pandemija tose šalyse „lengvesnė“?

Ne, kaip tik atvirkščiai – viskas sudėtingiau, karantinas tęsiasi žymiai ilgiau. Nereikia pamiršti, kad iš tų šalių nėra jokių galimybių atvykti į Lietuvą. Susibūrimo galimybės buvo ribotos, o noras bendrauti stiprus. Su šiomis naujomis bendruomenėmis bendrausime kol kas tik virtualiai. Jos naujos, kils daug klausimų, tad, bet kuriuo atveju, neišvengsime virtualumo. Tolimųjų Rytų

bendruomenės netgi planuoja jungtis kartu, sutarusios kaskart siųsti po vieną „gyvą“ atstovą nuo viso regiono į bendruomenių renginius Lietuvoje. Taigi technologijos „atvėrė duris“ ir padėjo žmonėms iš tolimų regionų susiburti. Pietų Amerikoje susikūrė regioninė lituanistinė mokykla. Iniciatorė buvo Čilės lietuvių bendruomenės pirmininkė. Susirinko nemažai mokinių, mat, ten ir specifika kita – skirtingos laiko juostos, todėl sekti pamokas, transliuojamas iš Lietuvos, niekaip nebūtų įmanoma. Dėl praktinių sumetimų gerai turėti ir tokių – virtualių – regioninių mokyklėlių.

Šaunu, kad piešiate situaciją taip optimistiškai.

Na, iš „negatyvo“ visad geriau ištraukti „pozityvą“. Juk buvome tikrai nuliūde, kad negalėsime laisvai judėti ir susitikti, buvo atidėtas PLB XVII Seimas ir atšaukti įvairūs mūsų renginiai, šokių šventės. Buvo uždarytas net visas kontinentas, pavyzdžiui, Australija, o „virtualus diskusijų stalas“ netgi parodė (ir gal net geriau nei anksčiau), kiek mūsų daug ir kaip plačiai mes pasklidę.

Suprantama, pritariu, tačiau ir paprieštarausiu. Tik teoriškai. Nereikia pamiršti, jog virtualumas yra toks procesas ar fenomenas, kuris nėra natūralus žmogaus kūnui ir emocijoms. Jis žmogų įvietina, „įkalina“, uždaro, sukuria iliuziją, kad jis bendrauja (taip, jis kalbasi, tačiau tai neugdo bendruomeniškumo klasikine ir gilesnio santykio prasme, slopina nuojautą, gali sukelti net agresiją (juk esu už širmos)). Žmogus žvelgia ne į gyvą žmogų, o į monitorių, būna statiškas ir net kalba kitokia intonacija nei įprastai, renkasi kitokius, trumpesnius žodžius, nerodo daug gestų, keičiasi manieras. Kitaip tariant, virtualus bendravimas „robotizuoja“ kalbą, daro ją mechaniškesnę. Virtualios bendruomenės yra ne visai „tikros“, jos pašalina daugybę emocijų, turi kitokį pobūdį, jos net „reiklesnės“, pavyzdžiui, jei neturi „gero kompo“ ar mobiliojo arba negali atsisėsti tinkamoje vietoje, tai ir dalyvauti negali. Tai labiau įpareigoja laikytis tam tikro elgesio ne tiek dėl žmonių, kiek dėl technologijų. Kaip kad elektroninis laiškas įpareigoja nedelsiant į jį atsakyti. Atsiranda „švelni prievarta“, o gal ne tiek prievarta (juk bendruomenių principai neįrengiami jokia prievarta), kiek nuobodulys ir noras kuo greičiau baigti pokalbį. Žodžiu, egzistuoja natūralus noras priešintis virtualiai bendruomenei. Išsiplėčiau. Kitaip tariant, virtualios bendruomenės – kitokios ir gyvam bendravimui norėtusi teikti pirmenybę. Kelti jį aukščiau visko. Sprendimai turėtų būti priimami, žvelgiant oponentui į akis. Ir

bendruomenės tegu gyvuoja tikros, o ne virtualios, neteikdamos pirmenybės virtualybei, kuri paverstų jas labai trapiomis. Virtualumas gal labiau įpareigoja dėl technologijų, ne dėl žmonių. O tokie įsipareigojimai greitai išnyksta kaip virtuali meilė (kiek ilgai ji gali tęstis?).

Aš visiškai sutinku ir didelio džiaugsmo dėl virtualaus bendravimo neišreiškiu, tik konstatuoju faktą. Na, gyvas PLB bendravimas, prasidėjęs prieš 70 metų, tikrai svarbiausias. Tačiau net tada žmonės negalėjo laisvai keliauti ir bendravo fakais, laiškais, tik tiek, kad susitikti gyvai lietuviams visad buvo būtina. Toks jau jų būdas.

Turbūt nuo šiol mes vienas kitam turime „priminti“ apie gyvų susitikimų svarbą, nesusitaikyti „aha, būkime ‚hibridiniai‘, virtualūs, tai ok“. Tada mes labai pasikeisime kaip žmonės. Istorija ne kartą parodė, kokie pavojingi žmonijai būna šydai ir sienos, kiek daug už jų visko veisiasi. Be to, svarbu perduoti gyvų susitikimų patirtį jaunai kartai. Nepasiduoti reikia ir dėl to, kad atsisėdę ant sofos, įsijungę monitorių, nemanytume, jog savaime tampame „aktyviais“ bendruomenės nariais: „Vertinkite mane, nes dedu pastangas.“ Ilgainiui mus turėtų stebinti ir liūdinti toks veiklos scenarijus, toks virtualus „aktyvumas“ (jei jis ims atstoti tikrąjį). Noriu tikėti, kad tai laikina ir kad gyvo bendravimo ir aktyvumo niekas nepakeis.

Taip, nors žmonės vis dar bijo tikrovės ir neretai prašo virtualaus renginio.

Suprantu ir atjaučiu, jei tai tik baimė, kuri pateisinama. Tačiau, pripažinkime, būna ir piktnaudžiavimo, ir bandymų pridengti baimės jausmu asmeninį patogumą dėl paprasčiausio nerangumo. Baimė yra ir išnaudojama: tingiu išeiti, nenoriu išleisti, nenoriu gaišti laiko, man taip patogiau, dalyvausiu virtualiai, nes taip patogiau MAN.

Įdomu tai, kad beveik visos Lietuvos Respublikos valstybinės institucijos šiuo metu perkėlė savo darbą į virtualią erdvę. Lietuvos Respublikos Seimo ir PLB komisija, naujai atkurtoji Diasporos lietuvių koordinacinė komisija (kuriai vadovauja pati premjerė) greičiausiai taip pat dirbs virtualiai. Seime dabar negalime susitikti gyvai. Noriu pasakyti, kad aš irgi buvau viena iš tų, kurie kvietė visus suvažiuoti ir posėdžiauti kartu ir gyvai. Susitikti su Seimo nariais gyvame pokalbyje nepalyginamai efektyviau, nei sėdėti dvi valandas prie kompiuterio,

laukiant galimybės pasakyti savo nuomonę. Na, Lietuva gana specifinis atvejis, šiuo metu daug užsikrėtusiųjų. Šaltas oras irgi „neįkvepia“ gyvai susitikti. Ilgainiui ne visos Europos šalys elgsis vienodai (jau akivaizdu) ir tikrai ims pavyzdį viena iš kitos. Viskas priklausys ir nuo pandeminės situacijos, kuri Lietuvoje šiandien labai įtempta.

Pasaulio lietuvių vienybės dienos proga, Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda ir šalies pirmoji ponija Diana Nausėdienė susitiko su Pasaulio lietuvių bendruomenės (PLB) lyderiais. Susitikime aptarti pilietybės išsaugojimo, lituanistinio švietimo, grįžtančios Lietuvos, lietuviybės puoselėjimo klausimai. Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijos nuotr.

Plius socialinis stresas, kuris irgi nepadeda.

Svarbiausia, kad vyksta darbas, kad niekas nesustojo, nors pertrauka buvo. Darbai atgavo savo ankstesnę intensyvumą ir tai džiugu.

Papasakokite apie jūsų minėtos Lietuvos diasporos reikalų koordinavimo komisijos (trumpinsiu LDRKK) darbą kiek plačiau. Pajuokausiu: „diaspora“ ir „koordinavimas“ skamba prieštaringai. Mat graikiškas žodis „diaspora“ reiškia „išbarstymą“. „Koordinuoti“ ir „barstyti“ - priešingos

reikšmės. Kaip ten bebūtų, noriu palinkėti sėkmės šiame svarbiame darbe.

Ačiū. Noriu priminti, kad 2020 metais per pandemiją vyko Seimo rinkimai, po kurių, atsinaujinus Seimo sudėčiai, tęsėsi LRS ir PLB komisijos bendras darbas. Atsinaujino ir „Lietuvos diasporos koordinacinė komisija“ (nors pirmasis posėdis suplanuotas tik gruodžio pradžioje), o taip pat LRS ir PLB komisijos sudėtis – išrinkti nauji nariai. Darbas vyksta, nesustoja ir per pandemiją. LRS ir PLB komisija anksčiau susitikdavo gyvai, dukart per metus, per rudens ir pavasario sesiją, o dabar susitinkame dažniau, bet virtualiai, ir darbas vyksta toliau. Mes posėdžiaujame su Seimo nariais nuotoliniu būdu, bet darniai ir tolygiai. LDRKK dar tik pradės darbą, o jai vadovauja Ministrė Pirmininkė. Šios komisijos nariai dabar yra įvairių organizacijų atstovai, tarp jų ir ministrai. Jie irgi kol kas posėdžiaus virtualiai. Į „Diasporos komisiją“ anksčiau įeidavo tik PLB valdybos nariai, o dabar, kaip sakiau, įeis įvairių organizacijų atstovai – nuo „Globalios Lietuvos“, Jaunimo Sąjungos iki kitų, Lietuvoje susikūrusių naujų viešųjų įstaigų. Ši komisija su Ministre Pirmininke priešaky dirbs išvien su darbo grupe, kuri ruoš ir pateiks LDRKK įvairiausius dokumentus ir informaciją. Taigi darbus suplanuota atlikti irgi nuotoliniu būdu.

Aš vis galvoju apie tuos žmones, kurie tiesiog negalės į tokį, nuotolinį, darbo procesą įsilieti, nes tai kitoks bendravimo stilius ir reikia kitokių asmeninių savybių. Net ir kitokio tipo pirmininko reikės, ar ne? Jei viskas vyks „hibridiniu“ būdu, tai teks įdėti dvigubai daugiau darbo. Anksčiau pirmininkas turėjo būti charizmatiškas, telkiantis, drąsus, dabar jis gali būti ir „tylusis herojus“, gerai tvarkantis kompiuterinius raštus, procedūrinius reikalus, ar ne? Grįžtame prie lyderio klausimo: ar nepasikeis lyderis kaip toks? Ar nebus lyderis sykiu ir sekretorius, ir revizorius? Vargu ar lyderis gali būti daugiafunkcis. Jo pagrindinė funkcija - telkti aplink save žmones. Jis traukia. Jei vien „revizionuosime“ bendruomenes, tai jos taps mini projektais, netekdamos bendruomenių prasmės. Žodžiu, nauja, virtuali epocha kelia daug klausimų. Gal reikės kitokių funkcijų ir pačioms bendruomenėms? Kintantis lyderiavimas keis ir bendruomenes. Tikėtina. Arba kiekvienai bendruomenei - po apmokamą sekretorių ir revizorių?

Dabar, kai gyvenimas persikėlė į virtualybę, lyderis turės būti įvaldęs ir technologijas. Tai yra, būti skaitmeniškai raštingas. Jei dabar kas nors iš lyderių

pasakytų „atleiskite, aš negaliu prisijungti“, jis susilauktų daug klausimų ir kritikos, nes tai vienas svarbiausių dalykų darbe ir veikloje. Tačiau nuo gyvo bendravimo toli irgi nenueisim, ypač vieno miesto ribose. Aš ir pati matau, kaip mes išsiilgę susitikimų. Tik tiek, kad pritraukti tokių būrį žmonių, kaip anksčiau, darosi vis sunkiau. Dabar, matyt, visi labiau užsiėmę tik savimi. Lyderystės samprata plečiasi. Reikės ir charizmatiško, ir technologijas išmanančio žmogaus. Be šito tikrai neišsiversime. Net visi verslai jau beveik pereina į skaitmeninę, virtualią erdvę. Noriu ir pasiguosti: trūksta lyderių. Nors bendruomenės stengiasi skatinti tokius žmones ir žodžiais, ir prizais. Tiesa, yra bendruomenių, kurios negali išsirinkti vieno iš daugelio aktyvistų, bet ir daug bendruomenių, kur neprikalbinsi nė vieno, nes lyderiauti ir pirmininkauti – tai atsakomybė ir visuomeniniais pagrindais vykdomas darbas. Gerai, jei bendruomenėje viskas sklandu, o kai atsiranda problemų dažniausiai atsako tik pirmininkas. Vienas iš mūsų uždavinių – užauginti jaunąją kartą, kurioje nestigtų atsakomybę prisiimančių lyderių. Jų vis mažiau. Ta problema iškyla ir Lietuvai, kaip valstybei, ir jos institucijoms (jeigu norime turėti stiprias, o ne pasyvias bendruomenes). Reikia stiprinti bendruomenes. Ką reiškia „stiprinti“? Reikalingi ir projektai. Reikia atverti bendruomenėms duris į viską, kas Lietuvoje naujaisia – ir kultūroje, ir švietime, ir kitur. Tai liečia ir mokyklėlių direktorius, ir šokių, chorų, teatrų kolektyvų vadovus ir kt. Reikia juos dažniau kviesti į Lietuvą. Jei norime matyti stiprias bendruomenes, visi išvien (kartu su valstybe) turime į jas investuoti (nebūtinai finansine prasme). Nekalbu apie „atlyginimus“ pirmininkams, nes mūsų veikla vykdoma visuomeniniais pagrindais, kalbu apie seminarus ir kitus patirčių perdavimo ir dalijimosi jomis būdus.

„Draugystės tiltas,“ 2021 m. rugpjūtis. Vatikanas.

Turbūt vėl niekas neatstos gyvos pažinties ir patirties, nes virtualiai susipažinus susidaro kitas išpūdis apie žmones, gali būti net visiškai priešingas (yra taip buvę ne kartą).

Gyvas susitikimas – tai nepakeičiama žmonių bendravimo vertybė.

Kaip, jūsų nuomone, sekasi Jaunimo sąjungai? Teko pastebėti, kad per pandemiją kai kuriais atvejais bendruomenių jaunimas buvo mažiau aktyvus už brandesnio amžiaus narius. Ar buvo pertraukų PLB bendraujant su jaunimu? Ar ryšys nenutrūko, nepasikeitė?

Šią vasarą įvyko net kelias dienas trukęs virtualus Pasaulio Lietuvių Jaunimo Sąjungos kongresas. Išrinkta valdyba, numatyti tikslai. Jaunimas pasidžiaugė savo virtualiu kongresu ir juo labai didžiuojasi.

Savo tradicinę stovyklą jaunimas perkėlė į 2022 metus. PLB irgi turėjo susirinkti šią vasarą į XVII Seimą, išsirinkti naują valdybą ir kitus PLB Konstitucijoje skelbiamus vadybininkus, tačiau gyvai rinktis nesiryžome ir negalėjome, o

virtualiam susitikimui mūsų Seimo narių dauguma nepritarė. Organizavome neeilinę sesiją ir Seimą perkėlėme į 2022 metų liepos 17-21 dieną.

Jei užėjo kalba apie naują Seimą - ar žadate kandidatuoti trečiai kadencijai? Kokie jūsų, kaip pirmininkės, planai?

Kitamet PLB susitiks Seime gyvai. Aš pati buvau gyvo susitikimo šalininkė, nes būtų buvę techniškai per sunku bendrauti per penkis kontinentus. Tikrai negalime užtikrinti tinkamų techninių galimybių visoms trims PLB Seimo dienoms. Nuovargis būtų buvęs neišpasakytas. Juk susirenka atstovai iš 54 valstybių ir visų kontinentų. Australai juokavo: „Ei, posėdžiaukime naktimis (Europoje tai būtų naktis) ir virtualiai.“ Žinoma, siūlysimė ir nuotolinį variantą, kad jį būtų galima stebėti iš visur.

Vienas iš svarbiausių poreikių PLB pirmininkės darbe – gera komanda. Kokį lyderį žmonės nori matyti šiandien? Į šį klausimą sau atsakysiu vėliau. Dabar noriu pabaigti darbus, kuriuos esu pradėjusi, nes jų nesumažėjo, o padaugėjo. Taip pat vyksta intensyvios diskusijos, pasitariant su PLB „senbuviais“, apie naujoves ir PLB virsmą, pokyčius, naujas tendencijas ir kryptis.

Per paskutinius mano pirmininkavimo metus mes tapome kur kas ryškiau matomi pasaulyje. Mūsų veikla neįtikėtina išsiplėtė. Tai, žinoma, visų kolegų PLB valdyboje ir lietuvių bendruomenėse nuopelnas. Konstatuoju faktą. Būti primininku reikia drąsos apsispręsti, mokėjimo gerai pasverti savo jėgas ir planuoti savo laiką, kurį mes visi imame iš bendro gyvenimo laiko.

Pasaulio lietuvių bendruomenių forumas. Baigiamoji diskusija. Jono Petronio nuotr.

Man kyla dar ir toks klausimas: ar tik mūsų karta nebus paskutinioji karta, kuri gina pirminę, originaliąją PLB idėją, dirba visuomeniniais pagrindais, suranda tam jėgų ir, žinoma, galimybių? Stebiu, kaip lietuviai buriasi į įvairiausių interesų klubus ir naujas organizacijas. Gal tokia mūsų laikmečio specifika? Mes esame dar senosios diasporos „vaikai“, o ar jos „anūikai“ išsaugos tokią pat bendrumo idėją? Ar ji nesuirs kaip senas pergamentas? Panašus klausimas kyla ir dėl diasporos lietuvių kalbos: seneliai ja dar kalba, jų vaikai jau mažiau, o anūikai natūraliai ja nebekalba.

Jei sugrįžtume atgal į istoriją, tai pamatytume, kad pagrindinis PLB tikslas nuo susikūrimo 1958 metais buvo nepriklausoma Lietuva kaip laisva, demokratinė valstybė. Šiandien problemos ir tikslai kitokie: lietuviai pabiro po platusį pasaulį ir džiugu, kad papildė bendruomenės nauja jėga. Vadinamieji „tarybukai“ pakeitė bendruomenių struktūrą ir net kai kurias tradicijas, tačiau PLB kol kas vis plečiasi ir lieka visiems aktuali. Sulig Nepriklausomybės atkūrimu PLB gretose buvo iškilęs klausimas, ar iš viso bereikia PLB, nes Lietuva jau nepriklausoma. Bet Lietuvai šios organizacijos reikėjo. Šalis tada buvo ant ES ir NATO narystės

slenksčio ir PLB nuopelnas šioje srityje yra didžiulis. Ypač JAV, Kanados ir Vokietijos bendruomenių. Mūsų pagalbos neabejotinai reikėjo stiprinant demokratinius procesus Lietuvoje, plečiant Lietuvos pripažinimą, „sugrąžinant“ ją į Europos žemėlapi. Net dabar, einant 31-iesiems metams po Nepriklausomybės atkūrimo, galima drąsiai teigti, kad PLB labai reikalinga. Jei jos nebūtų, tai mažesnės organizacijos į ją būtinai susiburtų.

Tiesa, PLB keičiasi, keičiantis globaliai situacijai. Vis dėlto svarbiausia – tai mūsų vienas kitam siūlomos lietuviybės variacijos ir nuolatiniai klausimai, kaip perduoti užsienyje gimusiems vaikams jausmą Lietuvai, kaip motyvuoti juos studijuoti Lietuvoje, investuoti, atvykti į Lietuvą, išlaikyti tokį stiprų ryšį, kad globalizacija lietuviybės neištrintų.

Mano diasporos kartai lietuviybės klausimas buvo ypač svarbus. Kalbu apie tuos, kurie išvykome dar iš sovietmečio erdvės, nors ji jau traukėsi. Išvykus mums reikėjo atrasti save pasaulyje kaip lietuvius, kurių niekas užsienyje nepažinojo ir vadino tiesiog rusais (kad būtų paprasčiau). Aš jaučiausi tarsi be odos, pažeidžiama. Reikėjo susikurti tapatumą iš naujo ir pačiai vienai. Buvęs SSRS pilietis užsienyje turėjo atrasti save kaip lietuvį. Tai dviguba užduotis: susikurti savo lietuviybę užsienyje ir įtikinti kitą, kad tokia egzistuoja. Man tai buvo, pirmiausia, išsivadavimas savyje. Tad manau, kad PLB nuostata, puoselėjanti lietuviybės išsaugojimą, mano kartai itin svarbi. Tai buvo (ir lieka) mūsų išlikimo koncepcija. Mes gi nesakydavome „esu iš SSRS“, o prisistatydavome esantys „iš Lietuvos“. Mums reikėjo jausti tvirtą lietuviybę savyje. Gimusieji jau nepriklausomoje Lietuvoje kitaip jaučia ir pačią lietuviybę. Užaugusieji Lietuvoje netgi ieško globalesnio elemento savo lietuviybėje, nes tai įdomu ir šiuolaikiška ir t. t. Kai kurie jaunuoliai Lietuvoje net „miksuoja“ lietuvių ir anglų kalbas, „cool“. Todėl neteisinga toji etiketė „išdavikas“. Neteisingas ir požiūris į pilietybės atkūrimą per ilgą laiką įgijusiems kitą pilietybę. PLB reikia ir toliau kalbėti apie pilietybės išsaugojimą ir kuo garsiau. Juk tie vadinamieji „išdavikai“ perėjo daugybę sisteminių lūžių – tai prarasti darbai užsidariusiuose fabrikuose ir ūkiuose, nesumokėti atlyginimai, skurdas, nevilties, beprasmybės, nebaigto mokslo ir nereikalingumo jausmas. Ar kas nors kalba apie tas socialines sąlygas, dėl kurių žmonės tada, po 1990 metų, išvyko? Niekas nekalba. Tai irgi neteisinga. Skamba tik kaltinimas: „Nereikėjo išvykti, o jei išvykai, išdavei“. Tai politinis

kaltinimas. Retorika lygiai tokia pat, kokia buvo taikoma ir SSRS disidentams: „tėvynės išdavikas“. Dabar stebime pabėgėlių antplūdį į Lietuvą. Ratas apsisuko. Tačiau tie žmonės turi savo istorijas, ir panašias, ir labai skirtingas nei buvo mūsų...

Tie lietuviai, apie kuriuos kalbate, jau atvyko į esamas bendruomenes, turinčias fondus, gimnazijas ir kita. Stebėjau procesą, kaip kūrėsi naujos lietuvių bendruomenės Airijoje, Norvegijoje, Ispanijoje, Islandijoje ir kitur. Jos įkurtos po Nepriklausomybės atkūrimo, aktyviai veikia, gausios. Airijoje gyvena per 150 tūkstančių lietuvių. Beveik kiekviename Airijos mieste yra bendruomenė, mokykla, diskusijų klubas, nuolat organizuojamos šventės. Nepaprastai aktyvi bendruomenė Ispanijoje – plačiai mąstantys, stiprūs bendruomenės nariai, kurie rūpinasi „modernios vergystės“ ir išnaudojimo klausimais (pavyzdžiui, kilus sunkumams, kai darbdaviai atima pasus ir jų nebeatiduoda ar kai išnaudojamos moterys). Daug pagalbos šiais klausimais sulaukiam ir iš ES, ir net Lietuvoje yra sukurta speciali programėlė, kuria nukentėjusieji gali pasinaudoti. Šitaip sužinome, kad lietuviai, atvykę sezoniniams darbams, gyvena skurde, „nenormaliomis“ sąlygomis, – po šešis-aštuonis viename kambaryje ir t. t. Visų bendruomenių vaidmuo – plėsti tokios pagalbos tinklus, suteikti informaciją. Lietuviai dažniausiai skambina vienas kitam, bet nesikreipia į bendruomenes, nes nedrįsta.

Ambasados irgi aktyviai dalyvauja šiame sudėtingame procese. Norvegijoje iki Nepriklausomybės taip pat nebuvo organizuotų bendruomenių, o dabar yra daugybė ir labai aktyvių. Jos ypač gausios vienuolikoje miestų. Rogalande, beje, yra vienintelė iš visų Europos lietuvių bendruomenių, kuri, atstačiusi seną namą, įsirengė net savo lietuviškus namus su „Gedimino stulpais“ ir kitais lietuviybės simboliais. Tai jau – nekilnojamas bendruomenės turtas! Lietuvių kultūros namai. Su mokykla ir darželiu. Savo jėgomis ir savo lėšomis padaryta tiek daug – tai fenomenas! Kitą vasarą, birželio mėnesį, įvyks iškilmingas tų namų atidarymas. Jie viską planuoja nuosekliai ir į priekį! Rogalando lietuviai – tikrai gražus naujos, t. y. po Nepriklausomybės susikūrusios, bendruomenės pavyzdys. Štai kokios tos „naujos bendruomenės“ ir, sakyčiau, naujos bendruomeniškumo tradicijos.

Pagalba vienas kitam – pagrindinė mūsų bendruomenių ašis, nors esu susidūrusi ir su tokiais bendruomenėmis, kurių nariai tam prieštarautų, sakydami „mes – ne labdara, neturime galimybių“. Apie tai reikėtų padiskutuoti.

Taip, sutinku. Pagalba vienas kitam ir mūsų vaikų auklėjimas lietuviybės dvasia, tradicijų perdavimas iš kartos į kartą... Anksčiau, ypač JAV, lietuviai statydavo bažnyčias, kurdavo lietuvių kultūros centrus ir mokyklas, turėjo savo parapijas, kurios ir atlikdavo būtent tokias funkcijas. Tiesa, šiandien didžiulis iššūkis visiems lietuviams – tas bažnyčias ir senuosius lietuvių centrus išlaikyti, jų neprarasti.

Kokia jūsų nuomonė apie asmenybės ir bendruomenės santykį? Jis neretai būna itin sudėtingas. Yra asmenybių, norinčių „kalbėti už bendruomenes“ ir joms atstovauti, bet pačios bendruomenės dėl įvairiausių, dažniausiai emocinių, priežasčių šito nenori ir tai atmeta, o yra asmenybių, kurių į bendruomenę neprisišauktume. Rečiau pasitaiko visai abejingas santykis. Asmenybės bendruomenei labai reikalingos ir santykis tarp jų gali būti harmoningas ir apdovanojantis. Kaip išmokti neignoruoti vienam kito? Kaip didelei grupei žmonių, kuri yra bendruomenė, neatstumti to vieno ir išdrįsti patikėti jam svarbią atstovavimo misiją, ypač kai žmogus tai gali (ir nori) daryti. Kaip pasitelkti kito gebėjimus bendruomenės labui ir nepalikti jų nuošalyje neišnaudotų?

PLB Konstitucijoje sakoma, kad bet kuris, norintis dalyvauti bendruomenės veikloje, gali joje dalyvauti. Pirmininkas ir taryba yra renkami tų, kurie išreiškia pasitikėjimą jais. Ir perrenkami, kai pasitikėjimas prarandamas. Asmenybės reiktų nuolat kviesti, padrašinti, įtraukti į veiklą laikantis statuto ar įstatų. Įstatai daugmaž reguliuoja bendruomenės veiklą ir santykius, nubrėžia ribas, ir tai gerai, nes bendruomenė yra organizuotas darinys. Tai nėra viešoji įmonė (kuri, beje, dabar labai madinga, joje viską nusprendžia vienas direktorius ir viskas, niekas nieko nerenka balsų dauguma). Žodžiu, statutas padeda išspręsti ir įvairias vidinių santykių problemas. Bet taip, bendruomenė turi rodyti iniciatyvą telkdama žmones, o ne atvirksčiai, atstumti juos ir tapti uždaru interesų grupe. Daug kas priklauso nuo bendravimo subtilybių ir asmenybės žavesio. Žmogus nuo žmogaus labai priklauso. Už įstatų ir statutų irgi stovi tik žmonės.

Esate labai „matoma“ pirmininkė, savo asmeniniu buvimu, kelionėmis ir energija padėjusi sutelkti ne vieną lietuvių bendruomenę pasaulyje. Tai vienas iš svarbiausių pirmininko vaidmenų. Negailite savęs bendraudama. Savo veiklai atiduodate daug jėgų ir laiko. Įrodėte, kad ant vieno žmogaus, kaip sakoma, „tikrai daug laikosi“. Be šių pirmininko savybių bendruomenė daug prarastų. Kaip įsivaizduojate naują primininką mūsų kintančio pasaulio situacijoje? Mes turbūt dar ilgai neišeisime iš

suvaržymų, kurie atsirado objektyviai.

Manau, kad ir toliau pagrindinis poreikis PLB – komandinio darbo poreikis. Tai svarbiausia. Reikia stiprių viešųjų ryšių, kurie yra svarbiausia PLB tema šalia lituanistinio švietimo ir kultūros. Reikia ir finansinio pagrindo. Po Lietuvių fondo sparnu įkurtas PLB Ateities fondas, tad PLB daug dėmesio reikės skirti ir finansiniams klausimams. Faktas, kad lieka vis mažiau norinčių dirbti visuomeniniais pagrindais arba „dėl altruizmo“. Ypač kai pirmininko vaidmenų sparčiai daugėja: jungti, burti komandą, nuolat koordinuoti savo veiksmus tarp tikrovės ir virtualybės, užsiimti viešaisiais ryšiais.

Ar įdomu turėti tuos naujus vaidmenis?

Naujo tipo pirmininkui jų visų reikės išmokti. Pavyzdžiui, dabar keliaudama į kokią nors PLB renginį turėsiu kelis kartus „susijungti“ su Paryžiumi ar Australija arba prieš skrisdama kur nors darkart visus „apibėgti“, pabendrauti. Kokia tokio bendravimo kokybė – kitas klausimas. Nebeapsieisime be to, kas vadinama „multitaskingu“, nes prisidėjo virtualus bendravimas ir reikia būti „non-stop prisijungus“. Sykiu reikia pasiruošti kiekvienam renginiui, kuriame šiais laikais nebėra net kavos pertraukų, padedančių sumažinti įtampą arba šnekteletėti su žmonėmis neoficialiai, gyvai ir nuoširdžiai.

Labai norisi tikėti, kad gyvas dialogas tarp bendruomenių narių nenutrūks, kad iš dialogo neliks tik iliuzija ir kad „multitaskingas“ nepakils virš žmogiškumo. Kad tik žmonių bendruomenės nevirstų į „funkcijų bendruomenes“...

Tikiu, kad jomis netapsime, nors funkcijų tikrai padaugės.

Ar liks svarbios „kovotojo“ savybės?

Kovotojo už vertybes – taip. Teks pakovoti, kad pasikeistų kokio nors „aukšto“ valdininko požiūris. Juk yra valdininkų, nemačiusių pasaulio, bet turinčių tam tikrą galią vietoje. Su tokiais kalbėtis ir pasiekti savitarpio supratimą labai sunku. Šiųmetinis pasaulio lietuvių rudens forumas VDU pirmą kartą skirtas bendruomenių prisistatymui savivaldybėms ir organizacijoms (Draugijai pasaulio lietuviams pažinti, Pasaulio alytiškiams, anykštėnams ir t. t.), kad mus geriau pažintų, susipažintų su mumis. Gal tokiu būdu labiau suartėsime. Dėl laiko stokos ir ribotų virtualių galimybių prisistatys didžiausios ir seniausios istoriją turinčios

pasaulio lietuvių bendruomenės ir tos, kurios visai neseniai susikūrė.

Jeigu, turėdama tokią unikalią patirtį, rašytumėte romaną apie pasaulio lietuvi, koks būtų jo pagrindinis galvosūkis (atvirai)?

Nuolatinis įrodinėjimas visiems aplinkui, kas esi, kad apskritai esi, kuo gali būti naudingas Lietuvai, dirbdamas visuomeniniais pagrindais, be atlygio „vardantose“...

...kad matai tame gyvenimo prasmę?

Panašiai. Veikiau - kas toks esi. Lietuviu sunkiausia įrodyti kitiems lietuviams, kad esi geras lietuvis (*juokiasi*). Įrodinėji sau, savo šeimai, savo šaliai, kad esi reikalingas, kad nori būti naudingas. Ypač sunku, kai tai reikia daryti Lietuvoje, saviems, net artimiausiems draugams. Toks išpūdis, kad tavimi nevisiškai tiki, kaip tame bibliniame posakyje: „Savo krašte pranašu nebūsi“. Vis dėlto, kad ir kokias pastangas visi išvien dėtume, atskirtis tarp Lietuvoje ir užsienyje gyvenančių lietuvių dar egzistuoja. Gyvendama Vokietijoje nesu girdėjusi, kad vokiečiai apie vokiečių, gyvenančių svetur, sakytų, esą, jis „išdavikas“ ar panašiai, tai - jo asmeninis reikalas gyventi kitoje šalyje. Žinoma, Lietuvos istorija nepaprasta, Lietuvoje gyvenimas niekad nebuvo lengvas, veikiau - sunkus, ir lietuviai, išvykę svetur ir susibūrę, tradiciškai vėl linksta į „apsunkinimą“.

Man atrodo, mums, lietuviams, kažkas giliai skauda, o kai skauda, tai atsiliepia ir aplinkiniams. Esame tarsi „ižleistų vaikų“ tauta. Istoriskai patyrę daug nuoskaudų. Mūsų vaikai tokio jausmo jau, regis, nebeturės. Jiems tikrai nebereikės įrodinėti, kad jie geri lietuviai. Globalėjančiame ir kupiname monopolinių tendencijų pasaulyje, manau, iškilęs kitoks klausimas: ar iš viso išliksime lietuviai.

www.pasauliolietuvis.lt

Straipsnis spausdintas metraštyje „Pasaulio lietuvis“, 2021 metai Nr. 584.